

Bir Kentsel Mekân Olarak Konya Alâeddin Tepesinde Gündelik Hayat

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Nacak
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
ibrahim.nacak@selcuk.edu.tr

Öz

Herhangi bir kentsel mekânı gündelik hayat ilişkileri bağlamında ele almak istersek öncelikle insan, mekân ve kent ilişkisinin kavramsal düzeyde ortaya konması gerekir. Sonrasında ilgili kentsel mekânın, içinde bulunduğu kentle ve o kentin insanıyla ilişkisinin belirtilmesi; daha sonra ise gözlemlenen gündelik rutinlerin betimlenmesi gerekir. Bu makale de Konya Alâeddin Tepesi, kent, aktörler ve gündelik hayat üçgeninde tahlil edilmeye çalışılacaktır. Çünkü Alâeddin Tepesi hem Konya'nın tarihi hem de günümüz kent hayatı açısından merkezi bir konumdadır. Bir kentsel mekân olarak önemi ise kentlilerin kent merkezindeki gündelik deneyimlerinin en yoğun yaşandığı yer olmasındadır. En belirgin gündelik örüntüler; yürüyüş, spor, eğlence ve boş zaman değerlendirme amacıyla kentlilerin bir araya gelmesi şeklindeki deneyimlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel mekân, gündelik hayat, Konya, Alâeddin Tepesi.

Daily Life on the Alaaddin Hill (Konya) as an Urban Space

Abstract

If we intend to discuss any urban space in the context of daily life relations we need, first of all, to introduce the relation between human, space and city at a conceptual level. Then, it is necessary to indicate the relation of the urban space in question with the city it is located in, and the habitant of that city; and later on, to describe the daily routines observed. This work aims to analyse the Alaaddin Hill in Konya through the triangle of city, actors and daily life because the Alaaddin Hill is a centrepiece in Konya's history and in modern-day urban life. As to its significance as an urban space, it is a place located in the city centre where a dense number of citizens spend their day. The most characteristic daily patterns are gatherings in which citizens engage in activities such as walking, sport, leisure and spare time activities.

Keywords: Urban space, daily life, Konya, Alaaddin Hill.

GİRİŞ

İnsan gözünü açtığı toplum ve kültürün içerisinde sadece edilgen bir varlık olarak yer almaz. Toplumsallaşma süreci, bir taraftan bireyi toplumun bir parçası haline getirme süreci iken diğer taraftan da birey bu süreçte aktif birer özne olarak çevresini etkilemekte ve dönüştürebilmektedir. İnsanın çevresiyle bu etkileşimi, öncelikle kendisi dışındaki insanlarla kurduğu ilişki de kendisini göstermektedir. Aynı zamanda bu etkileşim bir zamanda ve mekânda gerçekleştiği için, zamanın ruhu mekânı, mekânın kimliği de zamanın hakim görüşünü etkileyebilmektedir. İnsanın kültürel birikimini sağlayan toplumsallaşma, zamanın kuşattığı zihniyet dünyasıyla birlikte toplumsal gerçekliği yeniden inşa etmektedir. Bu inşa etme süreci ise bireylerin kültürel kodlarından hareketle mekânlara ve mekânları kullanım biçimine yansımaktadır. Dolayısıyla insanı, içinde yaşadığı toplumla ve kültürüyle birlikte tanımaya/tanımlamaya çalışmak, ancak kendisini çevreleyen ve onun bizzat dokunduğu mekânlarla ilişkisi üzerinden mümkün olacaktır. İnsan, kültür ve mekân, birbirini kaçınılmaz olarak etkileyen ve bu sayede birbirlerine kimlik kazandıran toplumsal unsurlardandır.

İnsan, kültür ve mekân ilişkisinin sosyolojik yönü genellikle bu üç unsurun birbirlerini etkilemesi üzerinden ele alınmaktadır. Örneğin mekân, insanı biçimlendiren ve insan tarafından biçimlendirilen bir toplumsal boyut olarak değerlendirilirken (Harvey 2003: 11); başka bir açıdan kendi halinde bir yer (place) olarak var olan unsurun, insan tarafından inşa edilip, dönüştürüldüğünde mekâna dönüştüğü ifade edilmektedir (Işık 2009: 21). Bir sosyolojik olgu olarak mekândan bahsedebilmek için insanın elinin değmiş ya da izini bırakmış olması gerekir. Bu anlamda mekân bir toplumsal kategoridir ve kültürün yansımadağı yerler mekân olarak adlandırılmaz.

KENTSEL MEKÂN VE GÜNDELİK HAYAT

Mekânı tarihsel anlamda ele almak için insanın varolduğu günden bugüne barınma, topluluk halinde birarada yaşama, tabiatın imkanlarından yararlanma ya da zorluklarından korunma amacıyla ürettiği bütün biçimlere odaklanmak gerekir. Fakat bugün dünya nüfusunun ekseriyetinin yaşadığı yerler olarak kentler/şehirler, mekânsal örüntü ve gündelik hayat anlamında ele alınmaya değer çok farklı malzemeler sunmaktadır. Günümüz kentleri hem demografik yoğunluğun merkezi olması hem de toplumsal değişimin hızlı yaşandığı yerler olması nedeniyle sosyolojinin temel konularındandır. Dolayısıyla kentteki mekânsal dokuya ve gündelik hayat ilişkilerine odaklanmak, bir anlamda günümüz insanı hakkında bir takım genel geçer sosyolojik tespitlerin yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Kent veya şehir olgusunun önemi aslında onun kendisinden önceki yerleşim birimlerinden önemli farklılıklar göstermesindedir. Klasik anlamda kentsel bir yapıdan bahsedebilmek için fiziksel ve demografik bazı özelliklerin var olması gerekmektedir: kale, pazar yeri, mahkeme, ekonomi ve özerklik bunlardan bazılarıdır (Aslanoğlu 1998: 49). Askeri anlamda savunma surlarının oluşması, ticarete bağlı bir pazar ekonomisine dayanıyor olması, dini ya da politik binalara sahip olması kentleri, kırsal yerleşimlerden farklılaştırmaktadır. Bu özellikler aslında kentsel topluluğun bir üyesi olarak kentlerin, beraber yaşadıkları insanlarla olan etkileşimlerini dönüştürmüştür. Mesela Richard Sennett, Zygmunt Bauman gibi isimler kenti/şehri “yabancılarla karşılaşılacak yer” olarak tanımlamışlardır. Kent ve şehir kavramlarının kökenlerine baktığımızda da bunu görebiliriz. Kent latince “city” yani “civil/civilization” kavramından türemiştir. “Civil” halk, vatandaş

ya da kente ilişkin anlamında, “civilization” ise uygarlık, uygarlaşmak anlamından kullanılmaktadır. Arapçada kullanılan “medine” kelimesi de medeniyet ile aynı kökten gelerek, şehir anlamını taşımaktadır. Buradan anlaşılıyor ki kentler/şehirler, kırsal yerleşimlerden hem fiziksel imkan ve donanımlar noktasında hem de insan yoğunluğu ve ilişkileri anlamında farklılaşmaktadır. Dolayısıyla toplumsal özelliği sebebiyle kentsel mekân olgusu, kendisine özgü bir gündelik hayat işleyişine sahiptir.

Kentsel mekân, kentte yaşayan insanların ortaklığını tanımlayan, günlük yaşam biçimini oluşturan bir sahnedir, bir kimlik alanıdır (Gökgür 2008: 51). Bu sahne mekânlar kültürün yansımaları ve taşınması işlevi görmektedirler. Geçmişten beslenerek bugünü etkilemesi ve geleceğe yön vermesi anlamında kentsel mekânlar, kentsel kimliğin bir parçasını oluştururlar. Yaşamını kente sürdürmeyi tercih edenler de bu mekânsal ve kültürel kimliğin etrafında biraraya gelmektedirler. Ve bu biraraya geliş, kentsel ve kültürel bütünlüğe katkı sağlamakta ve kentsel kimliğin okunmasına yardımcı olmaktadır.

Kentsel kimliğin okunmasını kolaylaştıran unsurlardan birisi, mekânın fiziksel olarak insanların imgelerini etkileyecek bir yerde, renkte, zıtlıkta, büyüklükte ve yoğunlukta olmasıdır. Bu özelliklerle birlikte kentsel yaşantının, bu yaşantıyı deneyimleyen ya da şahit olanlarda bıraktığı duyuşsal ve düşünsel izler/izlenimler de kentsel imgeyi oluşturmaktadır (Deniz 2004: 20). Kentlerin merkezleri ya da meydanları bu imgeyi daha fazla beslemektedir. Hem fiziksel merkezilik hem de insan hareketliliğinin yönü ve yoğunluğu, yabancıların ve misafirlerin o kent hakkındaki imgelerini şekillendirmektedir. Dolayısıyla kentsel mekânda gündelik hayat konusu, o kenti temsil eden mekânlarda akan zamanın ve pratiklerin tasviri ile ortaya konabilir.

Sosyolojik olarak gündelik hayatın önemini peşinen kabul etmek kolaydır. Fakat bir sosyal olgu olarak gündelik hayat incelenmek istendiğinde sosyoloji için dikkate değer, gözle görülür olguları ortaya çıkarmak zordur. Çünkü gündelik hayat, bireyin yaşamında belirsiz bir yerde durmaktadır. Birey, toplumsal tecrübelerini oluşturan diğer unsurlara göre gündelik hayatı daha bilinçsiz bir şekilde yaşamaktadır. İş yerinde çalışan, okulda okuyan, boş zamanında sanat veya sporlar meşgul olan birey, nerede ne yapacağı ile ilgili bir düşünme faaliyeti gerçekleştirir. Gündelik hayat ise bireyin için bulunduğu kültürel çevrede doğal olarak/kendiliğinden gerçekleşir. Buna rağmen gündelik hayatın sosyolojisini yapabilmek, gündelik hayatı oluşturan öğeleri tek tek açıklamakla, aynı zamanda bu öğeler arasındaki uyum veya farklılığı ortaya koymakla mümkün olmaktadır. Gündelik hayatı tanımlarken, içinde yaşadığımız toplumun gündelikliği (veya modernliği) doğuran özelliklerini saptamak zorunludur. Görünüşte anlamsız olgular arasında esas olan bir şeyi yakalayarak, olguları düzene sokarak onu tanımlamak, toplumsal değişimin ve perspektifin ortaya konması anlamına gelmektedir (Lefebvre 1998: 35). Böylece gündelik hayatın bilinçsiz yaşandığı varsayımının ötesine geçerek, bireysel ve toplumsal düzeyde tekrar eden ve bütünsel bir bakışla görünen düzeni ortaya çıkarabilmek gerekir.

Kentsel mekân ve gündelik hayat ilişkisi de birbirini etkileyen unsurlar olarak ele alınmalıdır. Kentsel mekânlar bir taraftan kentin imgesel kimliğine katkı sağlarken, diğer taraftan gündelik hayatın işleyişinin gözlemlendiği yerlerdir. Özellikle kamusal bir niteliğe sahip mekânlar, herkese açık olması ve kentli açısından eşit derecede kullanıma sunulması sebebiyle kentin sosyal kimliğine dair önemli ipuçları vermektedir. Karşılıklı etkileşimin ve iletişimin etkin olduğu bu yerler, sergilenen gündelik rutinler sebebiyle kitlesel bir kültürün varlığını gösteren toplumsal mekânlardır (Gemici 2007: 6). Caddeler, limanlar, meydanlar,

parklar ve ticaret merkezleri kentlerdeki gündelik rutinin gözlemlendiği en önemli yerlerdendir. Dini, siyasi, ekonomik, kültürel farklılıkların ya da benzerliklerin yansıttığı alanlardır. Kamusal alanlar olarak kentsel mekânlar, zamanın ruhunun ve yaşanan coğrafyanın kültürel kodlarının, orada yaşayan insanların gündelik hayatları aracılığıyla taşındığı ve paylaşıldığı yerlerdir.

Kentsel kamusal mekânların, kent halkının aynası ve yerel kültürün sergilendiği alanlar olması durumu günümüzde belirli açılardan dönüşmüştür. Kentin kalbi durumda olan kent merkezleri, önemini daha çok ticari etkinliklerin ağırlık kazanması açısından sağlamaktadır (Akin 2008: 60). Küreselleşmenin etkisiyle belirli tüketim ürünleri ve alışkanlıkları kendilerini bu merkezi yerlerde göstermektedir. Kentleri diğer kentlerden ayıran önemli özellikleri küresel etkiler sebebiyle azalmaktadır. Yine de kentsel mekânların, orada yerleşik kentliler ve kentin yabancıları üzerindeki etkisi, mekânsal imge ve gündelik hayat örneklikleri üzerinden gözlemlenebilir. Kent kimliğinin oluşmasında ve tanınmasında etkili olan kentsel imge/tahayyül, kent yaşantısının kişilerde bıraktığı duygusal ve düşünsel izlerdir. Mekâna ve yaşantıya yüklenen anlam, insanların izlenimlerinde dolayısıyla gündelik hayatlarında kendisini gösterir.

Kent merkezleri deyince akla ilk gelen yerlerden birisi meydanlardır. Meydanlar ise daha çok büyükleri, konumu ve varsa sahip olduğu anıtsal yapı ile önem taşımaktadır. Kent, tarihsel bir olay, siyasi/ideolojik bazı anlayışlar ile özdeşleşen sembolik anlamlara sahiptir. Devletin kendisini halka gösterdiği ya da toplumun devlete sesinin duyurduğu yerlerdendir. Kent merkezlerinde yer alması ve fiziksel yapısı gereği imgesel gücü yüksektir. Fakat gündelik hayat açısından önemi burada değildir. Kent merkezleri ve meydanlar, şehirde yaşayan insanlar ev ve iş dışındaki hemen hemen tüm zamanlarını buralarda geçirmektedirler. Bu sebeple toplumsallığın da merkezidir (Kılıçbay 2000: 42). Çarşı ve pazarlar genellikle kent merkezlerinde ya da meydanların çevrelerindedir. Kent kültürü açısından kültürel sürekliliği de kültürel çeşitliliği de buralarda gözlemlemek mümkündür.

Bu makalede bir kentsel mekân olarak ele alacağımız Konya Alâeddin Tepesi de yukarıda öne sürdüğümüz hususları bir örneklik olarak kendisinde taşımaktadır. Konya'nın fiziki olarak en merkezinde yer alması, tarihsel bir geçmişe sahip olması ve halen bazı yapılarla bunu taşıması, çevresinin insan hareketliliği ve ticari merkezlerinin varlığı açısından yoğun olması, büyük yeşil ağaçların, yürüyüş alanlarının, çay bahçelerinin ve bir kültür merkezinin bulunması anlamında bir çekiciliğinin olması, çevresine göre yüksekçe bir fiziksel yapısının olması Alâeddin Tepesi'ni gündelik hayat bağlamında değerlendirmeyi önemli kılmaktadır.

BİR İSLAM, SELÇUKLU VE OSMANLI ŞEHRİ OLARAK KONYA

Konya, Selçuklu ve Osmanlı dönemleri itibariyle Anadolu topraklarında uzun yıllar başkentlik yapmış, farklı kültürleri bünyesinde bulundurmuş, İslam kültürünü dünyada temsil eden alimler yetiştirmiş önemli bir şehirdir. Selçuklu ve Osmanlı şehir anlayışının Konya'ya yansımamış olması mümkün değildir. Konya'nın mekânsal portresini genelde İslam kültürünün özelde ise Selçuklu döneminin yansımalarının oluşturduğu söylenebilir. Özellikle Selçuklu devletine başkentlik yapmış olması Konya'yı, tarihsel ve mekânsal kimlik anlamında güçlü kılmakta ve öne çıkarmaktadır. Dönemin devlet, din ve sanat anlayışının şehrin mekânlarına yansıdığı muhakkak. Günümüze kadar gelmeyen zamana, tabiat şartlarına, bazı dönemlerin idarecilerine dayanamayan yapılar olmuştur. Tersine bugün

şehrin imgesine ve gündelik hayata etkisi olan tarihsel yapılar da hala mevcuttur. Dolayısıyla İslam, Selçuklu ve Osmanlı şehirleri hakkındaki temel özellikler hem bugüne taşınmış olması hemde Konya'yı şekillendirmesi anlamında dikkate alınmalıdır.

Bazı temel kaynaklarda İslam kentlerinde mekânsal yapının beş ana ögesi olduğu belirtilmektedir; i. Kale, saray ve yönetim işlevinin sürdürüldüğü merkez, ii. cuma camisi, hanlar, bedestenler, iii. açık pazar yerlerinin oluşturduğu kent merkezi, iv. mahalleler, yoğun konut alanları ve dış mahalleler (Aslanoğlu 1998: 52). Bu çalışmada gündelik hayat bağlamında ele alacağımız Alâeddin Tepesi, Selçuklu döneminde iç kalenin, sarayın bulunduğu bir yerdir. Tepenin kuzeyinde yer alan ve bugün yenileme çalışmaları devam eden tarihi kalıntılar, Selçuklu Sultanı 2. Kılıçarslan'ın köşkünün bir parçasıdır. Tepenin tam üzerinde bulunan Alâeddin Cami, tepenin ikiyüz üçyüz metre doğusunda bulunan İplikçi Cami ve bedestenin ortasında bulunan Kapu Cami, Konya'nın Selçuklu dönemi Cuma camilerindedir. Geçmişte olduğu gibi bugün de bedesten olarak bilinen yer, gündelik hayat bağlamında canlılığını hala korumaktadır. Tarihi dokusu korunarak Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilen bedesten çarşısı, Konya'nın mekânsal kimliğine önemli bir katkı da sunmuştur.

Geleneksel İslam şehirlerinde sosyal hayat çoğunlukla cami çevresi ve çarşıda sahnelenir. Batı'da olduğu gibi kamunun ekonomik, sosyal, dini ihtiyaçlarını karşılayan ve iktidarın siyasi gücünü sergilemesine imkan veren özel kent meydanları yoktu. Bu yüzden İslam şehirlerinin meydanı, dini mekânların çevresi dolayısıyla en büyük meydanlar Cuma camilerinin avlularıdır (Karatepe 2001: 185). Konya'da Alâeddin Tepesinin bulunduğu yer, ulaşım yolları anlamında şehrin en merkezi yerindedir. Fakat fiziksel olarak yüksekçe bir tepe olması, onun meydan özelliği göstermesine engel olmuştur. Bu yüzden Alâeddin Tepesi, yaklaşık bir km doğusunda bulunan Mevlana Türbesi ve üçgen oluşturacak şekilde güneyinde bulunan bedesten çarşısı Konya'nın merkezi konumundadır. Batılı anlamda büyük ve merkezi meydanlar bulunmasa da günümüzde şehir meydanları inşa edilmeye başlanmıştır. Bugüne kadar Hükümet meydanı olarak adlandırılan, Şerafettin Camii ile valiliğin bitişiğinde bulunan alan kullanılmaktaydı. Bugün ise Alâeddin Tepesinin hemen kuzeyine yeni ve büyük bir kent meydanı inşa edilmiştir. Geleneksel anlamda cami avluları da meydan işlevi gör(e)mez iken, bugünde meydanlar gündelik hayatının aktığı bir yer olamamıştır. Eğer çevresinde bir cami, çarşı veya bir kamu binası yoksa sadece belirli tarihlerde özel gündemlerle siyasi, kültürel, toplumsal vb. amaçlarla biraraya insanlar kullanılmaktadırlar.

Osmanlı şehirlerinde de Cuma camilerinin önemi büyüktür. Bir ibadet olarak Cuma namazı ferdi olarak kılınmadığı için, şehrin merkezindeki büyük camiler insanların toplanma işlevini karşılıyordu. Geçmişte şehirler bugünkü kadar büyük ve kalabalık olmadığı için, kentteki gündelik hayat açısından da çok dinamik bir alan oluşturuyordu. Bugün Türkiye'nin pek çok şehrinde hâlâ Ulu Cami adıyla anılan camiler vardır. Konya'da ise böyle bir adla anılan cami yoktur. Sebebi ise muhtemelen, şehrin en merkezi yerinde birbirine yürüyüş mesafesi çok yakın olan üç dört caminin olmasıdır; Alâeddin Cami, İplikçi Cami, Şerafettin Cami ve Kapu Cami. Hepsi ulu/salatın cami olabilecek büyüklüktedirler.

Osmanlı şehirlerinde, insan hareketlerinin yönünün esas belirleyicisi çarşıdır. Çarşının insan çekme özelliği çok yönlüdür. Camilere genellikle müslüman erkekler gider. Oysa çarşılar, kadın-erkek, müslim-gayri müslim herkesin gelip geçtiği kamusal yerlerdir (Karatepe 2001: 44). Osmanlı şehri tek ve temsili bir merkeze sahip olmasa bile, buna karşın

çarşı alanı, kent cemaati ve gündelik hayattaki her şey ile ilgili kentin kaynadığı yerdir. Osmanlı kentinin hayat damarları başka hiçbir yerinde olmadığı kadar merkezde/çarşıda atar (Cerası 2001: 115). Bu yüzden kentin en kalabalık yerleri çarşılarıdır. Günümüz Konya'sında da bu aynıdır. Alâeddin caddesi ve Zafer meydanı ticari işletmelerinin en yoğun bulunduğu yerlerdir. Taşıt trafiğinin yanında insan yoğunluğunun da en fazla olduğu yerlerdir. Konya'da çarşı denilince aklan gelen ilk yerler buralardır; Zafer meydanı, Alâeddin Tepesi çevresi, Alâeddin Caddesi¹, Kültür Park ve çevresi ve bedesten.

KONYA VE ALÂEDDİN TEPESİ

11. yüzyılın sonlarında Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Konya'nın coğrafi konum açısından önemli bir yeri vardı. 12. ve 14. yüzyıllar arasında Konya Selçuklukların başkentliğini yapmış, daha sonra Osmanlı'nın bir vilayeti olana kadar Karamanoğlu Devletine bağlı bir eyalet idi. Başkentlik yapmış olması Konya'yı zamanla gelişen, büyüyen ve mimari eserlerle süslenen bir şehir olmasını sağlamıştır. Hem Selçuklu dönemini yansıtmaması hemde tarihi eserlerin yoğunluğu bakımından zengin bir şehirdir; Alâeddin Camii, Sahip Ata Külliyesi, Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese ve Sırçalı Medrese bunlar en önemlilerindedir.

İç Anadolu bölgesinin coğrafi olarak en büyük, diğer alanlarda Ankara'dan sonra ikinci büyük şehirdir. Konya ovasının batı kenarındaki dağların son yamaçlarına yakın bir mevkide yaklaşık 1000 metre yükseklikte kurulmuştur. Kentin burada kurulmasında batıdaki dağlardan inen bol su kaynaklarının olması ve iç kale yapımına elverişli bir tepenin, Alâeddin Tepesinin bulunması etkili olmuştur (Arû 1998: 87). İsmi Selçuklu sultanlarından olan Alâeddin Keykubat ve üzerindeki Alâeddin Camiinden almıştır. Bugün hala Konya'da şehrin en merkezi konumunda bulunmaktadır.

Alâeddin Tepesinin Konya içindeki konumu kentin yerleşimi açısından önemli olduğu kadar Konya'nın tarihi açısından da önemlidir. Konya'nın tarih içindeki gelişimi Alâeddin Tepesi ile başlar. Antik şehirlerde olduğu gibi tepeyi *akropol*² sayabiliriz (Odabaşı 1998: 42). Akropollerin bir özelliği olarak Alâeddin Tepesinde savunma amaçlı bir iç kalenin olduğu bilinmektedir. Bugün restorasyon çalışmaları devam eden II. Kılıçarslan Köşkü, Alâeddin Tepesindeki iç kalenin varlığını kanıtlamaktadır.

Alâeddin Tepesi gibi tepelere halk Anadolu'da höyük demektedir. Bir söyleneceye göre de Alâeddin Tepesi Alâeddin Keykubat'ın emriyle toprak taşınarak oluşturulmuştur. Sefa Odabaşı'na (1998: 43) göre ise bu inanç, tevatürden başka bir şey değildir. Fakat halk arasında Alâeddin Tepesi doğal bir tepe olarak değil, yığma bir tepe olarak bilinmektedir.. Kentin çekirdeği, ortasındaki Alâeddin Tepesi'dir. Tepe ve çevresindeki dar bir dairesel alanda medrese, han, dergâh, türbe, cami gibi çok sayıda Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlılara ait tarihi yapılar yer alır (Gül-Bayram vd. 2003: 446). Örneğin Osmanlı dönemine ait eserlerden olan Selimiye Camii, Şerafettin Camii, Kapu Camii, Aziziye Camii ve Mevlâna Külliyesi Alâeddin Tepesine yürüyüş mesafesi yakınlığındadır. Bunlar dışında Alâeddin Tepesine yakın birçok tarihi eser mevcuttur. Bu tarihi eserlerin çoğu geçmişte olduğu gibi bugünde işlevlerini yerine getirmektedir. Müze niteliğini taşıyan çok az eser

¹ Alâeddin Tepesi ve Mevlana Türbesi arasındaki cadde.

² Eski yunan kentlerinde bir platonun ya da bir tepenin üzerine kurulmuş kale. Savunma amaçlı kullanılan akropoller, zamanla tapınak ve dinsel törenlerin yapıldığı yerler haline gelmiştir. Eski yunan devletlerinin çoğunun çevresinde akropol kalıntıları bulunmuştur.

vardır. Gerek fotoğraf amatörleri ve gerekse profesyonel fotoğrafçılar ilk çekimlerini Alâeddin Tepesi üzerinden kuşbakışı olarak yapmışlardır (Odabaşı 1998: 27). Bu hususlar Alâeddin Tepesinin Konya için öneminin yadsınamaz olduğunu göstermektedir.

Bir kentsel mekân olarak Alâeddin Tepesinin gündelik hayat bağlamında önemi, kent merkezlerinde bulunma meydanlar gibi bazı işlevlerinin olmasıdır. Burada Alâeddin Tepesi bir meydan özelliği göstermese de şehrin merkezinde oluşu, tarihi ve sembolik bir değere sahip olması aynı zamanda kentteki gündelik hareketliliğin önemli bir yerinde duruşu bu çalışma açısından dikkate değerdir. Şehir merkezleri insanların belirli amaçlar doğrultusunda gittikleri, vesair zamanlarda insanların gelip geçtikleri yerlerdir. Benzer şekilde Alâeddin Tepesi de insanların aynı amaçla gittikleri fakat farklı eylemler ve rutinler sergiledikleri bir mekândır. Alâeddin Tepesinde gözlemlenen kentli aktörler, benzer motivasyonlarla farklı davranışlar sergileyerek aynı mekânı kullanmaktadırlar. Bir kentsel mekân olarak Alâeddin Tepesini kültürel çeşitlilik açısından zenginleştiren ise bu özelliğidir.

Meydanlar çeşitli caddeler aracılığıyla kentin içine karışır. Kent merkezine yakın büyük caddeler genellikle meydanlarda kesişir. Günümüzde kentlerin bu yapısı bazı sivil itaatsizlik eylemleri için işlevsel hale gelmiştir. Birçok eylemde bu caddeler yürüyüş kortejlerinin başladığı yerlerdir. Yürüyüş sonlandığı yer ise meydanlar olmaktadır. Bu açıdan ele alındığında Alâeddin Tepesi benzer bir işlevi yerine getirirse de eylem biçimi olarak farklılık göstermektedir. Yolların kesiştiği yerde bir yükseklik olarak bulunan Alâeddin Tepesi toplanma eyleminin yerine getirilmesine engel olmaktadır. Kent merkezlerinin ve meydanların bu işlevini (ideolojik amaçla toplanma) Alâeddin Tepesi karşılayamamaktadır. Fakat gerçekleştirilen pek çok eylemde Alâeddin Tepesi'nin etrafındaki cadde kullanılmıştır. Örneğin bir takım sportif başarıların kutlandığı bir yerdir. Herhangi bir futbol takımının şampiyonluğunda Alâeddin Tepesini çevreleyen cadde insanların araçlarıyla konvoy oluşturarak ve kornalar çalarak kutlama yaptıkları bir yer olmaktadır.

Birer açık alan olarak meydanlar zamana karşı binalardan daha fazla direnç gösterip, kimlik değiştirerek ya da değiştirmeden tarih sahnesinde daha uzun yaşayabilmektedirler. Alâeddin Tepesi meydanlar gibi düz ve açık alan olmadığı halde zamana karşı ciddi bir direnç göstermiştir. Yüzyıllar önce tepenin üzerine ve çevresine inşa edilen yapılardan bir çoğu yok olmuştur. Fakat Alâeddin Tepesi tıpkı meydanlar gibi zamana karşı direnmiştir. Bugün Selçuklular devrinde olduğu kadar bir işlevi olmasa da Konya ve Konyalının gündelik hayatı açısından önemli yerlerden birisidir.

Alâeddin Tepesinin kamusal bir mekân oluşu da gündelik hayatı gözlemek açısından önemli veriler sunmaktadır. Yani giriş çıkışları bir erk tarafından belirlenmeyen bir yer olarak kamusal mekânlar, herkesin kullanımına açık olması sebebiyle kültürel çeşitliliği sahneleme imkanı vermektedir. Çünkü kamusal mekânlar, kentin sosyal kimliğinin belirlenmesine, kitlesel kültürün oluşumuna, karşılıklı iletişime ve etkileşime imkân veren toplumsal mekânlardır (Gemici 2007: 6). Alâeddin Tepesi'nin en önemli özelliklerinden birisi de budur. Farklı vesilelerle burada bulunan kentliler, yabancılar ve gözlemciler için kentin kültürüne ve kimliğine dair çıkarımlar yapma imkanı vermektedir.

ALÂEDDİN TEPESİ'NDE MEKÂNLAR VE AKTÖRLER

Alâeddin Tepesi'nin Konya için konumu, önemi ve işlevinin yanında kendi içinde bir bütünlük oluşturan mekânlara, aktörlere ve gündelik rutinelere sahiptir. Tarihi açıdan Konya'nın merkezi olmasının dışında kent içi ulaşım yollarının Alâeddin Tepesi'nde birleşiyor olması da merkezi konumunu sürdürdüğü anlamına gelir. Üç merkezi ilçe belediyenin birleştiği nokta ve kentlilerin kamusal ve ticari işleri için tepenin civarına geliyor olması, aynı zamanda çarşıda işleri dışında boş zaman değerlendirmek isteyenlerin vakit geçirdiği bir yer olması açısından merkezi konumu güçlendirmektedir. Bugün fiziki anlamda varolan ve gündelik hayatın aktığı mekânlara odaklanarak Alâeddin Tepesi mekânsal açıdan tasvir edilebilir. Bu mekânlardan bazıları şunlardır; Alâeddin Camii ve çevresi, Selçuklu sarayı kalıntısı, Şehitler anıtı, düğün ve konferans salonu, çay bahçeleri, ordu evi, çocuk parkları, hediyelik eşya dükkanları, seyyar satıcılar ve otopark.³

Alâeddin Tepesi'nde bulunan en önemli yapılardan birisi Alâeddin Camii'dir. Konya'nın en eski camilerinden olan cami I. Mesut tarafından yaptırılmaya başlanmış, 1220 yılında Alâeddin Keykubat Döneminde tamamlanmıştır. Caminin avlusunda Selçuklu hükümdarlarının mezarları bulunmaktadır. 20. Yüzyıl içerisinde fiziki nedenlerle yıpranmaya başlamış, tamir ve restore edilerek ibadete yeniden açılmıştır (Odabaşı 1998: 43). Bugün Alâeddin Tepesi'nde yerli ve yabancı turistlerin en fazla ziyaret ettiği yerlerden birisidir. Geçmişte bir ulu cami özelliği gösteren Alâeddin Cami, vakit namazları açısından ticari işletmelerinin yakınında olan camilere nazaran çok yoğun olan bir ibadethane değildir. Tarihi bir özelliği olması sebebiyle şehrin misafirlerinin özellikle ziyaret ettiği yerlerdendir.

Alâeddin Cami tepenin kuzey eteklerinde yer almaktadır. Caminin kuzeyinde ise Selçuklu saray kalıntısı olan II. Kılıçarslan Köşkü bulunmaktadır. Kaynaklarda bu kalıntının seyir balkonu olduğu belirtilmektedir. Tepenin en kuzeyinde bulunan kalıntı ve çevresinde Konya Büyükşehir Belediyesi'nin projelendirdiği arkeolojik kazı çalışmaları ve Kılıçarslan Köşkü projesi halen yapım aşamasındadır.

Alâeddin Tepesi daha önceleri araçların giriş çıkışlarının serbest olduğu bir mekândı. Tepeyi çevreleyen bütün yollar motorlu taşıtlar tarafından kullanılıyor durumdaydı. Öyle ki araçlar Alâeddin Camii'nin yakınına kadar girebiliyorlardı. Taşıtların bu yoğunluğu bütün şehirlerde olduğu Alâeddin Tepesi için de olumsuz bir durum yaratmaktadır. Hem tepe üzerinde yürüyüş yapan insanlar için hem de tarihi yerleri ziyaret edenler için ciddi derecede rahatsızlık vermektedir. Alâeddin Tepesi'nin yeniden düzenlenmesi sırasında taşıtların girebileceği alanlar azaltıldı ve ücretli otopark girişi sebebiyle bu sorun önemli oranda giderildi.

Alâeddin Caminin kiblesinde ve tepenin en üst noktasında, tepenin doğusundaki şehitler anıtının her iki tarafında ve zafer meydanı tarafında bulunan çay bahçeleri vardır. Kapalı mekânlar olmadıkları için kış aylarında neredeyse hiç faaliyet göstermeyen bu çay bahçeleri yaz ayları geldiğinde çok yoğun olmaktadır. Her yaş kesiminden insan buralarda

³ Bu çalışmanın yapıldığı sıralarda bulunan mekânlar bunlardır. Fakat Büyükşehir Belediyesinin yürütmüş olduğu projeler sonrasında Alâeddin Tepesi üzerinde bir takım değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin, Ordu evi binası yıkılmıştır. Hediyelik eşya ve seyyar satıcılar kaldırılmıştır. Selçuklu Sarayı kalıntısı olan II. Kılıçarslan Köşkü ve çevresi restorasyon çalışmalarına alınmıştır. Otopark ve çay bahçeleri yeniden düzenlenmiştir. Yürüyüş yolları ve ışıklandırma sistemleri yenilenmiştir. Ayrıca her yıl bahar döneminde Alâeddin Caminin kible tarafındaki alanda ve tepenin farklı yerlerinde Büyükşehir Belediyesi tarafından onlarca farklı türde lale ekilmekte ve ziyaretçiler için görsel bir şölen sunulmaktadır.

vakit geçirirken görmek mümkündür. Çay bahçelerinin yoğunluğu tepe üzerindeki yerleşimine ve yılın zaman dilimlerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin tepenin güneyinde, zafer tarafında yer alan çay bahçesi diğerlerine nispeten daha yoğun olmaktadır. Aileler için ayrılan masalar tepenin iç kısmında yer almaktadır. Tepenin kenarlarına yerleştirilen masalar ise çevreyi seyretmeye imkân tanımaktadır. Alâeddin Cami'nin güneyinde, tepenin en yüksek yerinde olan çay bahçesi ise daha çok ailelerin tercih ettiği bir mekândır. Bu mekânı diğerlerinden ayıran özellik haftanın bazı günlerinde canlı müzik yapılmasıdır. Yaz aylarında yapılan bu eğlencede çoğunlukla akşam vakitleri tercih edilmektedir. Caminin hemen yanında yer aldığı için namaz vakitlerinde kentin genel hassasiyetine bağlı olarak canlı müziğe ara verilmektedir. Burada çocukların eğlenmesi için küçük bir oyun parkı da yer almaktadır. Tepenin en yüksek yerinde yer aldığı için çok fazla yoğun değildir. Alâeddin Tepesi'nin batısında yer alan çay bahçeleri Şehitler Anıtı'nın iki tarafına yerleşmiştir. İşlevsel olarak diğer çay bahçeleriyle aynı işlevi görmektedir. Alâeddin Tepesi ile Mevlana Türbesi arasındaki ana yola bakmaktadır.

Alâeddin Tepesi'nin üst kısımlarında bulunan Alâeddin Keykubat Salonu bilimsel ve dini içerikli konferanslar yapmak için kullanıldığı gibi nikâh, düğün gibi merasimler içinde kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı siyasi toplantılar da burada yapılmaktadır. Alâeddin Tepesindeki taşıtların yoğunluğunu belirleyen en önemli unsur yakın zamana kadar Alâeddin Keykubat Salonu idi. Özellikle yoğun katılımlı programlarda taşıtların girebilecekleri alanlar yeterli olmamaktadır. Fakat çevresindeki otoparkın sonradan ücretli oluşu ve şehrin farklı yerlerinde daha modern ve büyük salonların yapılmış olması, bu yoğunluğu önemli ölçüde azaltmıştır.

Alâeddin Cami, 2.Kılıçarslan Köşkü, Alâeddin Keykubat Salonu ve çay bahçeleri dışında kalan yerler çim, ağaçlar, yaya yolu ve taşıt yolları ile kaplıdır. Çim ve ağaçlar ile kaplı alanlar yapısal olarak boş olsa da gündelik yaşamı gözlemlemek açısından yeterince dolu mekânlardır. Bundan yaklaşık seksen sene önce bu alanlar tamamen boş alanlardı. Bugün Alâeddin Tepesini bir örtü gibi kaplayan ağaçlar sonradan ekilmiştir. O zamanlarda hiç ağaç yok değildi. Fakat o yıllarda çekilmiş fotoğraflarda bugün var olan ağaçların olmadığı görülmektedir. Zaman içerisinde Alâeddin Tepesindeki dönüşümü belirgin olarak gösteren şey ağaçlardır.

A. Sefa Odabaşı'nın (1998: 80) tespitlerine göre bundan elli altmış yıl önce Alâeddin Tepesi insanların piknik yapmaya gittikleri bir yerdi. 1910'lardan sonra ağaç dikilen bu yerlerin belirli bir zaman sonra piknik yerleri haline dönüştüğünü söyleyebiliriz. Alâeddin Tepesinin büyük bir kısmını oluşturan bu mekânlar boş zaman değerlendirme amacıyla o yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Boş alanlar olarak nitelendirilen bu mekânlar günümüzde benzer amaçlarla hâlen kullanılmaktadır. Kentliler piknik yapmak amacıyla genellikle şehrin dışına yapılan parkları kullanmaktadırlar. Alâeddin Tepesi ise daha kısa süreli vakit geçirilen bir mekân durumundadır. Alâeddin Tepesinin büyük bir kısmını oluşturan bu boş alanlar dışarıdan yiyecek-içecek getirilebilen bir yerdir. Gözlemlenen aktörlerin önemli bir kısmı banklarda ve çimlerde oturarak bir şeyler tüketmektedirler. Bu alanlarda sayısal olarak daha kalabalık gruplar vakit geçirebilmektedir. Çay bahçelerinde ise mekânın düzenlenmesine bağlı olarak daha az sayıda gruplar vakit geçirmektedir.

Alâeddin Tepesi'nin meydana getiren mekânları ele aldıktan sonra bu mekânları deneyimleyen aktörlerden de bahsetmek gerekir. Bu aktörler, Henri Lefebvre'nin *Modern Dünyada Gündelik Hayat* adlı eserinde zaman kullanımı açısından ortaya koyduğu tasnife

referansla sınıflandırılacaktır. Bunlar mesleki anlamda işe ayrılan zaman anlamında *zorunlu*; boş zaman değerlendirme anlamında eğlenceye işaret eden *serbest*; ve ulaşım, formaliteler ve iş dışındaki gereklilikler anlamında *zoraki* şeklinde Lefebvre tarafından tasnif edilmiştir (1998: 58-59). İnsanlar neredeyse gündelik hayatlarını bu üç zaman dilimi arasında sürdürmektedir. Dolayısıyla Alâeddin Tepesinde gözlemlenen aktörler burada geçirdikleri zamanı ya iş için, ya eğlence için ya da ulaşım ve diğer gereklilikler için kullanmaktadırlar. Farklı amaçlarla Alâeddin Tepesi'nde bulunan ve vakit geçiren insanlar, bize göre o mekânın aktörleri durumundadır. Sürekli Alâeddin Tepesinde bulunmadıkları için bu insanlara günlük ya da gündelik aktörler de diyebiliriz.

Alâeddin Tepesinin gündelik aktörlerini Lefebvre'nin ayrımına göre sınıflandırdığımızda, demografik olarak en fazla olan aktörler serbest zamanlarını değerlendiren insanlardır. Sergilenen davranış örüntüleri diğer aktörlere göre çeşitlilik göstermektedir. Esasında bu çalışmanın odaklandığı aktörler serbest zaman aktörleridir. Tepe üzerinde zorunlu ve zoraki zamanlarını geçirenler de mevcuttur. Bazı ticari amaçlarla orada bulunan aktörler buradaki zamanlarını işlerine ayırmıştır. Bu insanlar için işyerleri Alâeddin Tepesindeki işletmeler ve tepe üzerindeki boş alanlardır. İşe ve farklı yerlere giderken Alâeddin Tepesinin kullanıcıları ise zoraki zamanlarının bir kısmını burada geçirirler. Bu aktörler genellikle tepenin çevresini bu amaçla kullanırlar. Zoraki zamanlarını Alâeddin Tepesinde geçirenler için Alâeddin Tepesi bir geçiş mekânıdır.

Alâeddin Tepesinde vakit geçirenler farklı amaçlarla burada bulunmaktadırlar. Çalıştıkları yer tepe üzerinde bulunan insanlar Alâeddin Tepesini iş yeri olarak kullanan aktörlerdir. Bu aktörlerin mekânı tepe üzerinde bulunan bazı ticari işletmelerdir. Örneğin çay bahçelerinin çalışanları zorunlu zaman aktörleridir. Alâeddin Keykubat Salonu çalışanları da bu sınıflandırma içerisine girmektedir. Alâeddin Tepesinin çalışan aktörleri sayısal olarak azdır. Bunun nedeni ise tepe üzerindeki ticari işletmelerin az olmasıdır. Bu aktörler sayısal olarak az olmasına karşın, mekânın diğer aktörlerine göre kalıcıdır. Çünkü tepe üzerinde vakit geçiren diğer aktörler daha değişkendir. Zorunlu zaman aktörleri olan çalışanlar günlük/gündelik aktörler değil, sürekli dirler. Mekânın sürekli aktörleri, çay bahçesinde ve Alâeddin Keykubat Salonunda çalışanlar ile sınırlandırılmaz. Alâeddin Tepesi'nin farklı yerlerini mesken edinen seyyar satıcılar da vardır. Onlar zamanlarını zorunlu olarak burada geçirmektedirler. Mekân olarak boş alanları kullanan bu aktörler genellikle çay, mendil, çekirdek, pamuk şeker ve çiçek satıcılarıdır. Gündelik hayatını tepenin boş alan olarak nitelendirdiğimiz yerlerinde geçirenler aynı mekânı işyeri olarak kullananlar için birer potansiyel müşteridir. Müşteri potansiyeli olan bu aktörler vakit geçirmek amacı ile tepenin batı tarafını tercih ettikleri için bu mekân diğer aktörlerin çalışma mekânı olmaktadır.

Alâeddin Tepesi kent merkezinde yer almasına rağmen sıklıkla geçiş mekânı olarak kullanılmamaktadır. Bir anlamda Alâeddin Tepesi bir yerden diğerine geçişe pek fazla imkân vermemektedir. Tepenin fiziksel olarak yüksekçe tabiatı itibarıyla mümkün olmamaktadır. Bu yüzden tepeyi çevreleyen ilk yol yaya yoludur. Bu yol hem tepenin bir tarafından diğerine geçişi hem de spor amaçlı yürüme imkânı sağlamaktadır. Tepeyi çevreleyen ikinci yol tramvay yolu, üçüncü yol ise motorlu taşıtlar yoludur. Tramvay ve taşıt yolu tepe üzerinden sağlanamayan geçiş imkânını tepenin çevresinden sağlamaktadır. Alâeddin Tepesini çevreleyen yolları ulaşım amaçlı kullanan bireyleri Lefebvre'nin kullanımına göre zoraki zaman aktörleri diyebiliriz. Bu anlamda Alâeddin Tepesi hem iş

mekânı hem de bir geçiş mekânıdır. Tepe üzerinde bulunan tarih eserleri ziyaret eden insanlar da mekânın aktörleridir. Bu insanlar iş amaçlı buraları ziyaret ettiği gibi sosyal-kültürel bir aktivite olarak da ziyaret etmektedirler. Belirli zorunlulukların dışında insanların kendi tercihleri ile gerçekleştirdikleri dini, siyasi, sosyal, kültürel faaliyetler iş dışında gerçekleştirdikleri gerekliliklerdendir. İnsanlar bu gereklilikleri zoraki zaman dilimi içerisinde yerine getirmektedirler. Alâeddin Camii ve 2. Kılıçarslan Köşkü kalıntısını ziyaret edenleri bu sınıfa dâhil edebiliriz.

Günün belirli saatlerinde Alâeddin Tepesi üzerinde gözlemlenen insanlardan sayısal olarak en fazla olan serbest zamanlarını geçirenlerdir. Diğer aktörlerden hem sayısal olarak fazladır hem de sergilenen davranış olarak daha çeşitlidir. Zorunlu aktörler ile zoraki aktörlerin davranışları kendi içlerinde benzerlik gösterirken serbest zaman aktörlerinin davranışları çeşitlilik göstermektedir. Zorunlu zamanlarını tepe üzerinde geçirenler ile zoraki zamanlarını geçirenler homojen bir görüntü oluşturmaktadır. Serbest zamanlarını geçiren aktörler ise zamanlarını aynı amaç doğrultusunda kullansalar da bunu farklı şekillerde yapmaktadırlar.

Serbest zamanlarını değerlendirmek amacıyla Alâeddin Tepesini kullananlar yaş grubuna göre farklılık göstermektedir. Bunlardan ilki ilköğretim çağındaki çocuklardır. Evleri veya okulları Alâeddin Tepesine yürüyüş mesafesi uzaklığında olan çocuklar okuldan kalan zamanlarını -eğlence amacıyla tercih ederek- burada değerlendirmektedirler. Eğitim döneminin son zamanlarında ise bazı öğrenciler okulda geçirmeleri gereken zamanlarda da burada bulunabilmektedir. Çocuklar daha çok gruplar halinde çimlerde çeşitli oyunlar oynamaktadırlar. Diğer yaş grubundan aktörler lise çağındaki öğrencilerdir. Lise çağındaki öğrenciler de ilköğretim çağındaki öğrenciler gibi boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla Alâeddin Tepesini kullanmaktadırlar. Lise çağındaki öğrenciler tepe üzerindeki vakitlerini daha çok çimlerde ya da banklarda oturarak, sohbet ederek, bazen bir şeyler yiyerek geçirmektedirler. Üniversite öğrencileri ve yirmi-otuz yaş arası gençler de mekânın diğer aktörleridir. Bu aktörler çimlerde ve banklarda oturmanın yanında çay bahçelerini de tercih edebilmektedirler. Çay bahçelerini tercih edenler sadece bu yaş aralığındaki insanlar değildir. Daha ileri yaştaki insanları da buralarda görmek mümkündür.

Kendilerinin hazırladığı yiyecek ya da içecekleri getirip burada tüketen orta yaşın üzerindeki kadınlar mekânın bir başka aktörüdür. Serbest zamanlarını birbirlerinin evlerinde geçiren kadınlar yaz aylarında Alâeddin Tepesini tercih etmektedirler. Konya'da yaşayan bütün kadınlar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Evleri kent merkezine aynı zamanda Alâeddin Tepesine yakın olanlar için bu söz konusudur. Türkiye'nin pek çok yerinde olduğu gibi Konya'da da kadınların "gün" adını verdikleri buluşmaları, bu örnekte Alâeddin Tepesine taşınmış haldedir. Son olarak Alâeddin Tepesini kuşatan yaya yollarında yürüyüş yapan insanlarda serbest zaman aktörleridir. Çocuk ve genç yaştaki insanların dışında bu kişiler, spor ve sağlıklı yaşam amacıyla burayı tercih etmektedirler. Şehir merkezindeki en yeşil ve doğal alan olduğu için insanları kendine çeken özelliği bu sebeptir.

ALÂEDDİN TEPESİ'NDE GÜNDELİK HAYAT

Alâeddin Tepesinin Konya'nın merkezinde olması (bir tepe olarak bulunması) kent merkezleri açısından Konya'yı farklı kılmaktadır. Kentlerin merkezinde genellikle meydanlar vardır. Meydanlar geçmişte farklı işlevlerle ön planda iken, günümüzde daha çok siyasi işlevleri ile ön planda olmaktadır. Mitingler gibi siyasi organizasyonlar genellikle meydanlarda gerçekleştirilir. Konya'nın merkezindeki Alâeddin Tepesi bu olguya her zaman engel olmuştur. Alâeddin Tepesi Konya'da merkez olma özelliğini bugüne kadar yitirmediği için kentin siyasi olarak bir meydana olan ihtiyacını sürekli canlı tutmuştur. Alâeddin Tepesi ile Mevlana Türbesi arasında kalan yerde hükümet konağının kuzeyinde yer alan hükümet meydanı bugüne kadar bu işlevi kısmen yerine getirmiştir. Günümüzde ise Alâeddin Tepesi'nin kuzeyine yapılan kent meydanı bu amaçla kullanılmaya devam etmektedir.

Bugüne kadar insanların kent merkezinde boş zamanlarını değerlendirecekleri tek yer Alâeddin Tepesi olarak görülüyordu. Yaz aylarında özellikle gündüz vakitlerinde tepenin yoğun olması bununla alakalıdır. Akşam vakitleri ise kimsenin uğramadığı bir yer olmaktadır. Çünkü tepenin aydınlatması fazla olmadığı için insanlar gidememektedir. Alâeddin Tepesinin bir anlamda olumsuz görünen bu yönü insanları farklı bir mekâna itmiştir. Tepenin kuzeybatısında yer alan eski fuar alanına inşa edilen Kültür Park, aydınlatması ile insanların akşam vakitlerini değerlendirecekleri bir mekâna duyulan ihtiyacı karşılar niteliktedir. Belediyenin düzenlediği Kültürpark Akşamları kapsamında konserler, konferanslar, tiyatrolar, sinema gösterimleri vb. programlar yapılmaktadır. Bazı programlarda gözlemlenen yoğunluk kentlinin sosyal-kültürel faaliyetlere olan ihtiyacının giderildiğini göstermektedir. Konya Büyükşehir Belediyesi "Alâeddin Tepesi Çevre Düzenlemesi ve Aydınlatması" projesinin tamamlanması ile birlikte bu bölge hem görsel olarak güzelleştirilmiş hem de yaz akşamlarında kentlinin uğrak mekânlarından birisi olmuştur.

Kentsel mekânları insanların gelip geçtikleri ya da özel olarak gittikleri yerler olarak ikiye ayırabiliriz. Etrafında ticari işletmelerin bulunduğu caddeler veya meydanlar insanların daha çok gelip geçtikleri yerlerdir. Alâeddin Tepesi'nin güneybatısında yer alan Zafer Meydanı olarak adlandırılan yer buna örnek olarak verilebilir. Alâeddin Tepesinin etrafının taşıt yoluyla çevrelenmiş olması ve aynı zaman da fiziki olarak yüksek olması geçiş mekânı olarak kullanılmasını engellemektedir. Geçiş mekânı olarak tepenin çevresindeki yaya yolu ve taşıt yolu kullanılmaktadır. Kısaca Alâeddin Tepesi gelip geçilen bir mekân değil, özel olarak gidilen bir mekândır.

İnsanların geçiş mekânı olarak kullandıkları yerler gündelik ilişkiler açısından yoğun yerlerdir. İnsanlar ticari amaçlarla geçmişte bedestenlerde vakit geçirmiş, bugün ise çarşı ve alışveriş merkezlerinde vakit geçirmektedirler. Konya'da çarşı olarak nitelendirilen kentin merkezi olarak nitelendirilen yerdir. Çarşı insanlar için bir geçiş mekânı olduğu için daima yoğun ve hareketlidir. Bu yüzden gündelik ilişkiler açısından en fazla tespitin yapılacağı yerlerdir. Bir mekân olarak Alâeddin Tepesi ise hem doğal olarak ağaçlıklı bir tepe olması hem de etrafındaki tramvay ve taşıt yolu ile çevresindeki ticari merkezlerden ayrılması onun bir geçiş mekânı olmasının önüne geçmiştir. Dolayısıyla Alâeddin Tepesinin yoğun olması geçiş bölgesi olması ile alakalı değildir. Hava şartlarının iyi olduğu zamanlarda insanlar kalabalık bir görüntü oluştursa da kültürel çeşitlilik anlamında zengin bir yer olduğu söylenemez.

Kent, tanımı ve yapısı itibariyle farklılığı içeren bir unsurdur. Gündelik hayat içerisinde, okula ya da işe giderken aynı mekânı kullanan insanlar birbirlerini tanımıyor ise o yer için kent tabiri kullanmak yanlış olmayacaktır. Konya şehrinin merkezinde yer aldığı için Alâeddin Tepesi kentsel mekânın bir parçası durumundadır. Alâeddin Tepesinde vakit geçiren insanların çoğunlukla birbirini tanımadığından da bunu çıkarabiliriz. Kent yaşamı farklılık üzerine kurulmuş olsa da Alâeddin Tepesinde gözlemlenen sosyal yaşamın farklılık üzerine kurulduğunu söylemek zordur. Çünkü Alâeddin Tepesi insanlar tarafından boş zamanları değerlendirme mekânı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla tepe bir yürüyüş yapma, çimenlerin üzerinde oturma, eğlenme ve dinlenme mekânı haline gelmiştir. Alâeddin Tepesine gelen insanlar genelde tepenin etrafındaki kuruyemişçilerden çekirdek veya kola alarak tepe üzerine çıkarlar; çimenlerin ya da bankların üzerinde oturarak bunları tüketirler. Çekirdek tüketme davranışı kültürel olarak Alâeddin Tepesinde yapılması gerekenlerden biri haline gelmiştir. Çimlerde ve banklarda oturan insanların çoğunda gözlemlenebilecek bir davranış örüntüsüdür. Tepe üzerinde çimlere oturup bunları yeme/içme davranışında kültürel bir sentez söz konusudur. Kola modern zamanların bir tüketim ürünüdür. Buna karşılık çekirdek geleneksel bir yiyecektir. İkisinin birlikte bir konsept oluşturması ve bu şekilde tüketilmesi, mekânın aktörlerinin hem modern tüketim ürünlerine direnç göstermediğini hem de gelenekten bir kopuş yaşamadığını ortaya koymaktadır.

Bütün mekânlarda olduğu gibi Alâeddin Tepesinin kültürü aktarma, yansıtma özelliği vardır. Çekirdek tüketme davranışının kentin yerlileri arasında yaygınlık göstermesi olağan bir durumdur. Çünkü yaygın olan bu davranış örüntüsü mekân aracılığıyla diğer insanlara aktarılmaktadır. Birçok insanın sergilediği davranışı zamanla daha az sayıdaki insanların sergilemesi toplumsal olarak kaçınılmazdır. Fakat bu gündelik davranış örüntüsünü benzer biçimde, kente yabancı olanların yani mekânın ziyaretçilerinin sergilediğini görüyor olmak, Alâeddin Tepesinin kültür aktarım gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Tepenin etrafındaki dükkânlardan yiyecek-içecek alıp, bunları tüketenlerin dışında kendilerinin hazırlayıp getirdiklerini tüketen kadınlar da vardır. Kadınlar Alâeddin Tepesindeki gündelik eylemlerini tercihen bu şekilde yapmaktadırlar. Çoğunlukla ev hanımı olan bu kadınların komşularıyla veya arkadaşlarıyla haftanın bazı günlerinde toplanıp birbirlerinin hazırladıkları yiyecekleri tüketmesi gündelik yaşamlarının bir parçasıdır. İkamet ettikleri yerler çarşıya yakın olan kadınlar daha öncede vurgulandığı gibi özellikle yaz aylarında serin ve ağaçlıklı olduğu için Alâeddin Tepesini tercih etmektedirler. Gözlemlenen bu davranış örüntüsü, ev hanımlarının gündelik hayatlarının bir parçasının bu mekâna yansımalarıdır.

Daha önce hazırlanan yiyecekleri getirip tepe üzerinde tüketme eylemi ailelerin de yapmış olduğu bir eylemdir. Anne, baba ve çocuklu aileler boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla bir anlamda piknik yapma amacıyla bu mekânı kullanmaktadırlar. Buradan hareketle Alâeddin Tepesini bir piknik alanı olarak değerlendirmek doğru değildir. Bugünkü haliyle Alâeddin Tepesi ne piknik yapmak amacıyla oluşturulmuş bir mekândır ne de sadece piknik yapmak amacıyla kullanılmaktadır. Konya'da son 10-15 yılda insanların piknik yapmaları amacıyla yapılmış parklar mevcuttur. Bu parklar genellikle kent merkezine uzak yerlerdedir. Örneğin Türk kültürünün bir parçası olan piknikte mangal yapma daha çok kentin dışına kurulan bu parklarda gerçekleştirilmektedir. Alâeddin Tepesi işlevsel olarak bu mekânlardan ayrılmaktadır. Her iki mekân da çoğunlukla boş zaman

değerlendirme amacıyla kullanılsa da gözlemlenen davranış açısından farklılık göstermektedir. Alâeddin Tepesi bir park olarak düşünülse de kentin merkezinde yer aldığı için mangal yapmak amacıyla kullanılmamaktadır. Bu konuda resmi olarak bir yasak olduğuna dair bir pano dikkati çekmez. Fakat insanlar şehirde yaşıyor olmanın daha doğrusu şehrin merkezinde olmanın bilinciyle bu eylemi gerçekleştirmemektedirler. Mangal yapmak için şehrin dışındaki park alanlarını kullanmaktadırlar. Kısacası Alâeddin Tepesinde insanlar çoğunlukla hazır yiyecekler tüketmektedir.⁴

Kentliler Alâeddin Tepesini çevreleyen yaya yolunu hem bir geçiş mekânı olarak hem de spor amacıyla yürüyüş yapmak için kullanmaktadırlar. Alâeddin Tepesinin çevresini geçiş mekânı olarak kullananlar çoğunlukla dükkânların hemen önündeki yaya yolunu kullanmaktadırlar. Tepe ile tramvay yolunun arasında kalan yaya yolu ise yaya trafiği açısından yoğun değildir. Alâeddin Tepesini çevreleyen ilk yaya yolu ile dükkânların önünde yer alan yaya yolu arasında hem taşıt yolu hem tramvay yolu vardır. Tepeyi geçiş mekânı olarak kullananlar bir anlamda zaman kazanmak için dükkânların önündeki yaya yolunu tercih etmekteydiler. Yürüyüş yapmak amacıyla tepeyi çevreleyen yaya yolunda yürüyenler sayısal olarak diğer aktörlerden çok az olsalar da günün serinlediği zamanlarda insan sayısının fazlaştığını görmek mümkündür.

Genç yaştakiler ve çocuklar Alâeddin Tepesini bir eğlenme mekânı olarak kullanmaktadırlar. Çocuklar mahalle aralarında ve okulda oynadıkları bazı oyunları burada da sergilemektedir. Lise ve üniversite çağlarındaki bazı gençler ise bağlama ya da gitar çalarak eğlenmeyi tercih etmektedir. Bu gençler genellikle grup halinde vakit geçirmektedir. Bu yaş aralığındaki bazı gençlerin çift olarak (kız ve erkek) vakit geçirdikleri gözlemlenebilir. Modern tabirle *flört eden* gençler bu mekânı bir buluşma, oturma, sohbet etme mekânı olarak kullanmaktadırlar. Gündelik hayatın bir parçası olan bu toplumsal olgu sadece çay bahçelerinde değil boş alanlar olarak nitelendirdiğimiz çim ve ağaçlarla kaplı alanlarda da görülmektedir. Çoğunlukla kafelerde vakit geçiren bu gençler için Alâeddin Tepesi ücretsiz bir mekân konumundadır.

Tepenin kenarlarına kurulan çay bahçelerinde kentin trafik ve yaya akışını seyretmek mümkündür. Bu çay bahçelerine gelen bazı insanlar tepeyi çevreleyen taşıt ve yaya yolunu daha doğru bir ifade ile gündelik hayatın akışını seyretmek amacıyla buralara gelmektedir. Bu amaçla çay bahçelerinin -taşıt ve yaya yolunu kolaylıkla seyretmeye imkân veren- dış kesimindeki masalar tercih edilmektedir. Belirli bir yaş aralığındaki insanların tercih ettiği bir mekân değildir. Her yaş kesiminden insanı burada görmek mümkündür.

Alâeddin Tepesinde yer alan Alâeddin Camii geçmişte bugüne bağlayan, zamana direnen yapılardan birisidir. Alâeddin Camii, 2.Kılıçarslan Köşkü ile birlikte bir bütün olarak Alâeddin Tepesinin kendisi de tarihi bir yapı olarak var olmaktadır. Tepenin gündelik aktörleri arasında bu tarihi eserleri ziyaret edenlerde yer alır. Ziyaretçiler Alâeddin Tepesindeki gündelik hayata dair görüntüler vermektedir. 2.Kılıçarslan Köşkü kalıntısı bugün için sadece tarihi eser demek doğru olabilir fakat Alâeddin Camii için aynısını söylemek zordur. Çünkü Alâeddin Camii işlevinin sadece geçmişte yerine getiren bir yapı değildir. Bugünde Müslümanlar için bir mabed olarak işlevini yerine getirmektedir. Tarihi

⁴ Bundan 50-60 yıl öncesinde Konya'nın önemli piknik yerlerinden birisinin Alâeddin Tepesi olduğu söylenmektedir. Bugünkü yeşilin ve büyük ağaçların olmamasına rağmen piknik amacıyla giden insanlar bulunurdu. Halk Alâeddin Tepesi'nin üzerinde o zamanın modasına uyularak dikilmiş akasya ağaçlarının altında oturur, eğlenirdi (Odabaşı 1998: 80).

eser olduğu için ziyaret edenler gibi ibadet etmek için gelenler de vardır. Sayısal olarak bir karşılaştırma yapılırsa ibadet etmek için gelenlerin sayısı ziyaret etmek için gelenlerin sayısından fazla olduğu söylenebilir.

Kar yağdığına Alâeddin Tepesinin bir kayak merkezi olarak kullanılması kış mevsiminde gözlemlenebilecek nadir sosyal aktiviteden biridir. Konya şehir merkezi coğrafi yapısı itibariyle düz bir ovadır. Buna bağlı olarak birçok insan kış aylarında eğlenmek amacıyla Alâeddin Tepesinde toplanmaktadır. Tepenin eğimli olması eğlencenin şeklini belirlemektedir. Tepenin yüksek yerine çıkan insanlar, plastik bidon ya da poşet parçasının üzerine oturarak kendilerini aşağı doğru bırakırlar. Aşağıda onları ellerinde bir atkıyı gerdirerek bekleyen iki kişi vardır. Yukarıdan kendini bırakanlar aşağıda gerdirilen atkıyı tutarak yavaşlar ve dururlar. Bu eğlencenin yabancı insanlarla iletişim kurmaya imkân vermesi gündelik hayat açısından önemlidir. Yaz aylarında eğlenmeye gelenler daha çok gruplar halindedir ve birbirini tanıyan kişiler birbiriyle eğlenmektedir. Eğlenme şekli gruplar arasında da farklılık arz etmektedir. Kar yağdığına yapılan bu eğlence de ise birçok insan benzer şekilde eğlenmektedir. Farkında olunmadan birbirini tanımayan insanlar aynı oyunun oyuncularını haline gelmektedirler. Kentleşmenin de etkisiyle gündelik hayatları içerisinde yabancıyla iletişime kapalı olan insanlar, bu sayede diyaloga açık hale gelirler. Böylesi bir kentsel mekânda insanlar, sosyal açıdan etkileşime açık bir ortamı oluşturmuş olurlar.

Kentlerde gündelik yaşam, genelde, tüm canlılığı, akışkanlığı ve sıradanlığı ile bu mekânlarda artmaktadır. Gündelik olanın basıncı, sıkıcılığı, zorlayıcılığı arttıkça, bir takım yaşamsal aktivitelerden arta kalan küçük zaman boşluklarını doldurmak için çoğunlukla kendimizi bu tür mekânlarda buluruz. Her kesimden insanlar, burada, bir yer kapmak, bulunmak, vaktin geçmesini beklemek ya da oradaki sosyallik pratiği içine girmek için bu mekânlara yönelir (Aytaç 2007: 213). Alâeddin Tepesi özetle bu amaçla yönelinen bir mekândır. Gündelik hayatın sosyal yönü burada izlenmektedir.

SONUÇ

Sosyal bilimlerin konusu olarak insanı, mekânı ve kenti ortak bir tema etrafında ele alabilmek ancak gündelik hayat bağlamında gerçekleştirilebilir. Gündelik hayatını zorunlu, zoraki veya serbest zamanlarla dolduran insan, sosyoloji açısından özellikle kentsel mekânda dikkati çekmektedir. Konya Alâeddin Tepesi ise bu anlamda hem Konya açısından hem de gündelik rutinler açısından kıymetli bir mekândır. Konya'nın sembolik mekânlarından birisi olmasının yanında kentsel yoğunluğun da gözlemlendiği yerlerden birisidir.

Alâeddin Tepesinin demografik yoğunluğunun en fazla olduğu zamanlar, hava şartlarının iyi olduğu dönemlerdir. Bahar ve yaz aylarında özellikle gündüz vakitlerinde insan trafiği en üst yoğunlukla yaşanmaktadır. Çoğunlukla boş zamanlarını değerlendirmeye gelen kentlilerin birbiriyle iletişimlerini arttıran bir sosyal ortam olduğunu söylemek çok zor. Mekânsal anlamda birbirine yakın bireyler, iletişimsel anlamda birbirlerine uzaktırlar. Kentin insanları diğerine/ötekine yabancı kılan doğası, burada da kendisini göstermektedir. Yine de birbirinden bağımsız olan insanların birbirine benzer rutinler sergilemesi Alâeddin Tepesini sosyolojik anlamda değerli kılmaktadır. Sadece Alâeddin Tepesine özgü olduğu söylenirse de dinlenme veya eğlenme amacıyla insanlar; yürüyüş yapma, oyun oynama, çimlerde/banklarda oturup yiyecek/içecek tüketme, eğlenme

amacıyla müzik çalma, kış aylarında kar üzerinde kayma, seyyar satıcılık yapma gibi davranışsal rutinler sergilemektedirler. Hatta Koreli turistlerin bankların üzerine oturmuş bir taraftan kola içip, diğer taraftan çekirdek tükettikleri bile gözlemlenebilir.

Alâeddin Tepesi'nin Konya için sembolik önemi ise ihmal edilmemelidir. Konya'yı görmüş ve az da olsa gezme imkanı bulmuş insanların Konya ile ilgili hatırladıkları arasında Alâeddin Tepesi mutlaka vardır. Konya gibi düz bir ovada hem tepe olarak varolması hem de kent merkezinde yer alması hatırdaki kalıcı özelliğini arttırmaktadır. Konya'yı hiç görmemiş ve Konya hakkında az çok şey bilen insanlar için Konya'nın imajı Hz. Mevlana ile sınırlıdır. Fakat Konya'yı görme ve gezme imkanı bulan insanlar için bu imajı oluşturanlar arasına Alâeddin Tepesi kolaylıkla eklenmektedir.

SUMMARY

Relation between man, culture and space is one of the topics on which sociological studies focus. This is because the relation of man with another element happens with an interaction. In a sense, man is able to both determine and be influenced (transformed) by culture and environment. The objective of this article is to approach that interaction within the context of space and daily life. In modern days, in terms of demography, dynamism and interaction, daily life is mostly spent in cities and urban places. A place located in Konya has been chosen in this study, since Konya has been the capital of Turkic-Islamic nations. The Alâeddin Hill, located in the centre of Konya, is a place which carries a symbolic historic legacy. It is also the most central place of the city. Because it is the meeting point of roads coming from the outskirts, it is surrounded by Konya's bazaar. Being in such a location makes the Alâeddin Hill one of the important places where daily life can be observed. Also, as being where human flows move towards makes it a place worth observing in terms of its contribution to the city and the identity of the urban. The objective of this article is focused on how much daily experiences in a central place reflect the identity of the city. We will try to expose the cultural identity and the cultural interaction with findings obtained through descriptive research and monography. The importance of the Alâeddin Hill comes from its historic identity. Indeed, during the Seldjukid era, while Konya was the capital, the Saray (palace) was on the Alâeddin Hill. Around the hill many mosques, madrasas (Muslim theological schools), gonbads (mausoleums) and churches can be found. Its 20 metres height and the density of high trees around makes it an irreplaceable place regarding the image of the city. Mevlânâ Jalâluddîn Rûmî and his mausoleum are two of the most important symbols of Konya. But it's the Alâeddin Hill that has a significant place in the perception of people who visited Konya. Notable places on the hill are as follows: Alâeddin mosque, the remains of Kilij Arslan II's palace, Martyrs' Memorial, wedding-ceremonial and conference hall, children's park and parking area. The municipality has rearranged the hill because of restoration works. The officers' club and souvenir shops have been demolished, pathways and tea gardens have been rearranged and the lighting has been renewed. In addition, a multitude of tulips can be seen at the Kibla (direction of Mecca) side of the mosque in spring. The Alâeddin mosque is a place of worship visited for both tourism and religious purpose. The conference hall is mostly used for cultural activities. Tea gardens and grass areas, trees, pathways and banks are located in the most colourful areas of the hill. Actual daily life experiences are observed in those places. They are highly animated areas where people from various age groups spend their time for relaxation, recreational activities, conversation and walking. People spend most of their free time in those places. While adults mostly spend time in tea gardens, youths from primary and high schools have fun in open spaces. People, who come to the Alâeddin Hill in order to spend their free time, mostly display similar daily routines. Teenagers and young adults eat and drink what they bought in groceries. They participate in activities such as games, parties and music playing or singing in small groups. These activities, which involve socialization, occur mostly within groups. Patterns of interactions with other people or groups are not observed. However, local or foreign tourists eating sunflower seeds and drinking soda can be seen. Even though this example is a marginal one, routines in urban spaces influence other people and contribute to Konya's image and identity as a city.

KAYNAKÇA

- Akın, Ufuk (2008). *Kültür ve Mekân Etkileşimi: Beyoğlu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Ü.
- Arû, Kemal Ahmet (1998). *Türk Kenti*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yay.
- Aslanoğlu, Rana (1998). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Aytaç, Ömer (2007). "Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (2) 199-226.
- Cerasi, Maurice M. (2001). *Osmanlı Kenti/Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. yy'larda Kent Uygarlığı ve Mimarisi*. çev. Aslı Ataöv. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Deniz, Kadriye (2004). *Konya'da Farklı Üç Kentsel Mekânda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Ü.
- Gemici, Fatma Esra (2007). *Gündelik Hayatın, Mekân Pratikleri ile İlişkisinde Yeni Kamusal Alanların Yorumlanması: Alışveriş Merkezleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Ü.
- Gökgür, Pelin (2008). *Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Gül, Muammer-Bayram, Atilla vd. (2003). *Selçuklu'dan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı*. Konya İl Emniyet Müdürlüğü Ar-ge Yayınları No: 1.
- Harvey, David (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*. İstanbul: Metis Yay.
- Işık, İ. Emre (2009). "Mekân ve Toplum". *Öznel, Durumlar ve Mekânlar*. ed. İ.Emre Işık-Yıldırım Şentürk. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Karatepe, Şükrü (2001). *Kendini Kuran Şehir*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kılıçbay, Mehmet Ali (2000). *Şehirler ve Kentler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Lefebvre, Henri (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. İstanbul: Metis Yay.
- Odabaşı, A. Sefa (1998). *20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü*. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.